

3 שער

פעילות בית ספרית

- ◀ מבוא _____ עמ' 57
- ◀ עקרונות לבניית תוכנית תהליכית
וכללת בחטיבה העליונה _____ עמ' 58
- ◀ מודל לבניית תוכנית בית ספרית _____ עמ' 59
- ◀ הכשרת הצוות החינוכי - הצעה א' _____ עמ' 61
- ◀ הכשרת הצוות החינוכי - הצעה ב' _____ עמ' 68
- ◀ סדנה להורים - הצעה א': לקראת גיוס _____ עמ' 72
- ◀ סדנה להורים - הצעה ב': דילמות סביב הגיוס _____ עמ' 75
- ◀ תוכנית פעילות של"ח וידיעת הארץ
במסגרת ההכנה לצה"ל _____ עמ' 77
- ◀ שבוע גדנ"ע _____ עמ' 80
- ◀ הערכת הפעילות הבית ספרית בנושא ההכנה לצה"ל _____ עמ' 83
שאלון לרכז החברתי
שאלון למחנך הכיתה

התוכנית הבית ספרית בנושא נכונות ומוכנות לשירות בצה"ל מתייחסת לשני היבטים, כפי שמופיע בחוזר המנכ"ל:

▲ **נכונות לשירות** – פיתוח המוטיבציה לשירות. השירות בצה"ל הינו חובה אזרחית, אבל נתפס לעתים כיותר מחובה – כמחויבות, כלומר בהתייחסות ערכית. על פי תפיסה זו, אחד התפקידים המרכזיים של מוסדות החינוך הוא לטפח בבני נוער את המעורבות החברתית ולעודד אותם לקבל על עצמם תפקידי שירות למען הקהילה, החברה והמדינה, ובשירות בצה"ל תבוא מעורבות זו לידי מימוש. בהקשר זה יש חשיבות רבה לתרבות הבית ספרית. בית ספר שמעודד מעורבות חברתית בבית הספר ובקהילה ומעודד מנהיגות מגוונת של התלמידים בבית הספר והקהילה כחלק מאורח החיים, נותן בכך עידוד לנכונות לשירות כחלק מהחינוך להיות אזרח מעורב.

▲ **היבט השני הינו מוכנות לשירות** – ליווי בני הנוער לקראת המעבר מהמסגרת האזרחית למסגרת הצבאית. תקופת השירות הצבאי יכולה לעורר אצל המתגייסים תהיות וחרדות מפני הבלתי ידוע. תפקיד המערכת החינוכית הוא להכין את התלמידים למעבר זה ולסייע להם בהסתגלות למערכת הצבאית. התמודדות זו מהווה חלק מהכנה לחיים בכלל, המזמנים תקופות של מעברים שונים, ומהווה התנסות אמיתית בעת הצורך בקבלת החלטות.

היבט נוסף שיבוא לידי ביטוי בתוכנית הבית ספרית הינו ערך השירות לגבי המתגייס והמימוש העצמי שלו.

בשער שלפנינו תוכניות והצעות לסדנאות הבאות לסייע בתהליכי הכנת התלמידים לשירות הצבאי בהיבטים המצוינים לעיל: **הנכונות לשירות, המוכנות המיטבית והמימוש העצמי**.

אל האוגדן מצורפת בסופו החוברת "**הסכם פעילות**" הכוללת את מערך הפעילויות בבית הספר. ועל ההסכם חותמים מפקח מינהל חברה ונוער, מנהל בית הספר, נציג משרד הביטחון ונציג צה"ל.

עקרונות לבניית תוכנית תהליכית בחטיבה העליונה

- התוכנית נבנית בראייה רב תחומית בבית הספר בהובלת רכז החינוך החברתי ובשיתוף יועץ, רכזי שכבות, מורה השל"ח, המורה לחינוך גופני, מורים רלוונטיים כגון: מורים לאזרחות והיסטוריה.
- התוכנית משולבת בתוכנית הבית ספרית ברצף חינוכי ובאה לידי ביטוי בתוכנית הליכה לשעות חינוך.
- התוכנית נבנית על פי נתוני הגיוס של בית הספר – נתוני הגיוס יהוו בסיס שאליו יותאמו תוכני התוכנית כדי להיות רלוונטיים לצורכי בית הספר. נתוני הגיוס יוצגו לפני הנהלת בית הספר ויהוו בסיס שעליו תיבנה התוכנית החינוכית בהתאמה לצורכי התלמידים בבית הספר. לדוגמה: בבתי ספר שבהם אחוזי הגיוס הינם נמוכים, יש לעסוק במוטיבציה לשירות. בבתי ספר שבהם אחוזי הגיוס גבוהים, אך מעטים מהמתגייסים פונים לקצונה, יש לעסוק בנושאי מנהיגות.
- התוכנית משלבת שלושה צירי פעולה: ציר ערכי, ציר ההתנסות וההסתגלות וציר המידע – על פי הרלוונטיות ובהתאמה לשלבי תהליך הגיוס, ומשלבת פעילות בבית הספר ומחוץ לבית הספר.

(ראו להלן מודל לבניית תוכנית בית ספרית).

התוכנית החינוכית בכיתה י' מתמקדת בציר הערכי שבא לידי ביטוי בתוכנית "מחויבות אישית". במסגרת התוכנית עוברים בני הנוער, תלמידי כיתות י', תהליך הכנה לקראת פעילותם במוסדות ובארגונים בקהילה. לאחר שבחרו את תחומי הפעילות, הם נדרשים לתרום, במהלך השנה, לפחות 60 שעות מזמנם לקהילה.

במהלך פעילותו פוגש התלמיד לראשונה תופעות חברתיות ומצבי חיים שלא התנסה בהם קודם לכן, תוך כדי מתן סיוע אנושי הדורש התמדה, אחריות ויצירת תקשורת בין-אישית עם אוכלוסיות נזקקות שונות, כגון: זקנים, נכים, חריגים, עולים חדשים ועוד. התנסות זו מחזקת אצלו את תחושת האכפתיות, השייכות למקום ואת תחושת המסוגלות האישית. מעורבות במתרחש בחברה יוצרת אחריות חברתית של הפרט ומחזקת סולידריות חברתית. מטרתה העיקרית היא להכין את התלמיד להשתלבות בחברה הבוגרת כאזרח אכפתי, מעורב ופעיל, המוכן לתרום לשיפור איכות החיים בקהילה בפרט ובמדינה בכלל.

ברבים מבתי הספר משולבת הפעילות עם התוכנית "להיות אזרח" – תוכנית חינוכית לקראת קבלת תעודת זהות. לקראת סיום השנה נערכים בבתי הספר טקסים שבהם מקבלים התלמידים תעודות הערכה והוקרה על פועלם.

בציר ההסתגלות – מתקיימת בכיתה י' למידה של תהליך הסתגלות לחטיבה העליונה וכן תהליך קבלת החלטות בנוגע לתחומי הלמידה. התנסויות אלה יסייעו בקבלת החלטות לגבי השירות במהלך כיתה י"א.

התוכנית החינוכית בכיתות י"א וי"ב – מותאמת לתהליך הגיוס מבחינת התכנים:

- קבלת צו ההתייצבות – הקניית ידע הנדרש לקראת יום ההתייצבות בלשכת הגיוס – הבנת ההשפעה המכרעת של המפגש על השירות הצבאי וחיזוק המוטיבציה להצגת היכולות האישיות והעמדות האישיות בנוגע לגיוס.
- ההסתגלות לשירות – מתקיימת באמצעות שבוע הגדנ"ע המזמן התנסות, הכנה לקראת שבוע הגדנ"ע המתקיימת בשיעורי מחנך והמפגש עם צוות הבסיס. לאחר ההשתתפות בשבוע הגדנ"ע נערך עיבוד של ההתנסות.
- התייחסות ערכית לשירות – באמצעות פעילויות חינוכיות בכיתה (באוגדן מוצעות פעילויות רבות), העוסקות בתפיסת השירות כביטוי לחובה ולמחויבות, שירות הבת, עיסוק באקטואליה ומערכת הקשרים שבין החברה וצה"ל.
- מידע על תהליכי השיבוץ – באמצעות פעילויות העוסקות בתהליכי קבלת החלטות, הצגת החיילות השונים (מייצג חילות) ומילוי שאלוני העדפה.

הטמעת התהליך החינוכי

התוכנית הבית ספרית מחייבת היערכות בית ספרית. על מנהל בית הספר למנות את הרכז לחינוך חברתי שיעמוד בראש צוות היגוי ויהיה אחראי לבניית התוכנית וליישומה, וכן לתיאום בין כל הגורמים מחוץ לבית הספר, כגון משרד הביטחון – האגף החברתי, צה"ל ומנהל יחידת הנוער ברשות. חשוב לשלב בתוכנית פעילויות ואירועים, כגון מפגש עם בוגרי בית הספר.

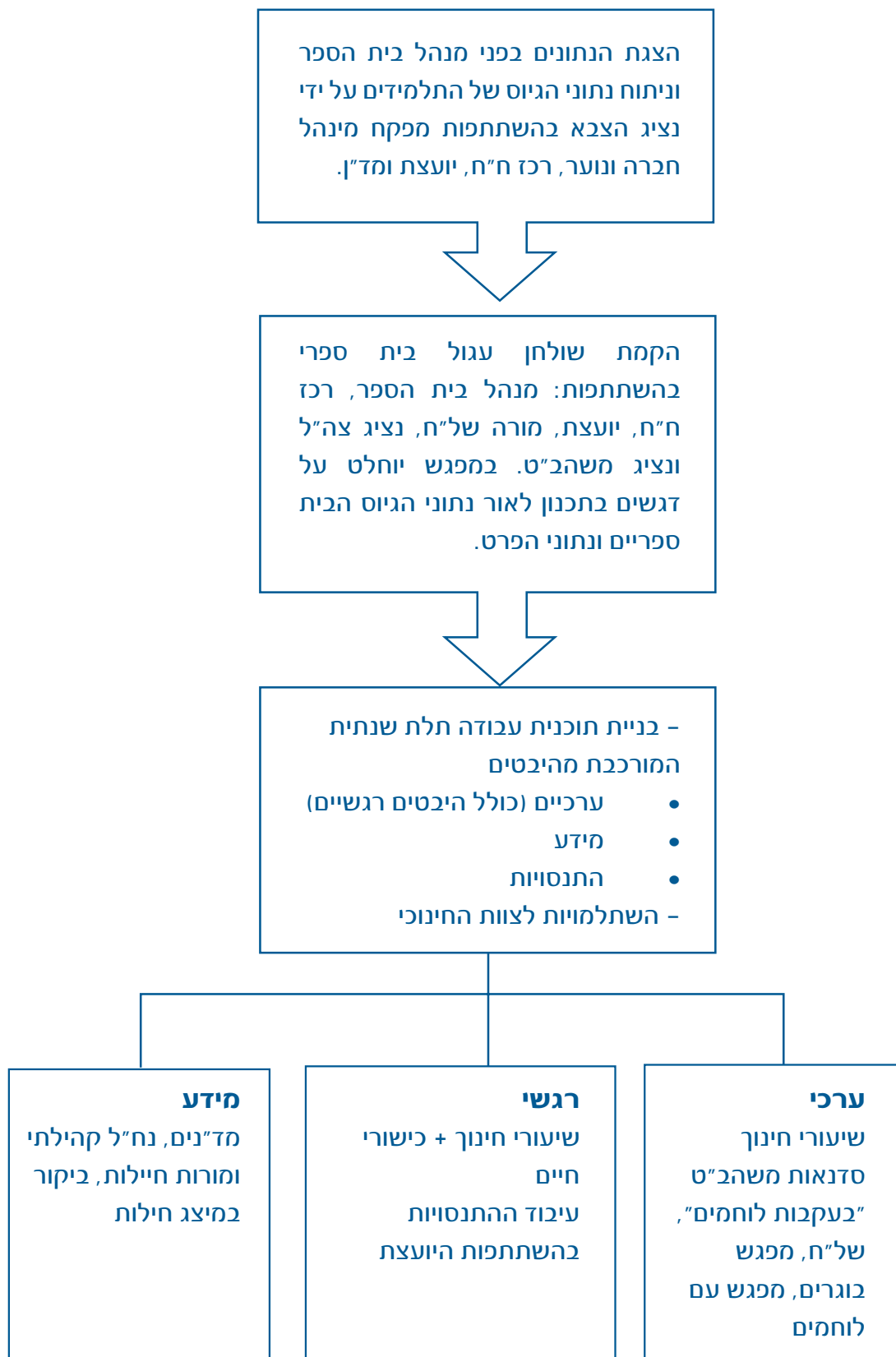
הכנת מחנכי הכיתות

בבית הספר צריכה להיבנות תוכנית השתלמות למחנכי הכיתות, שתתייחס למקומו של בית הספר בהכנת התלמיד לקראת השירות ולמקומו ולתפקידו של מחנך הכיתה בתוכנית.

(הצעות להשתלמויות חדרי מורים מופיעות באוגדן).

מודל לבניית תוכנית בית ספרית בנושא נכונות לשירות ומוכנות לצה"ל

הכשרת הצוות החינוכי - הצעה א'

מטרות

- ☐ לברר את תפקידם הייחודי של המורים והמחנכים בהכנת בני הנוער לקראת שירות בצה"ל.
- ☐ לחזק את הנכונות של מורים ומחנכים לעסוק במסגרת הכיתה בסוגיות הקשורות בשירות משמעותי בצה"ל.
- ☐ לברר אילו ערכים, כלים ומיומנויות, שעשויים לסייע בהתמודדות עם סוגיות אלו, רוכשים בני הנוער באמצעות הפעילות החינוכית והלימודית הנעשית בבית הספר.
- ☐ לתת למורים ולמחנכים כלים נוספים לעבודה חינוכית בנושא ההכנה לצה"ל.

אוכלוסיית היעד: מחנכים, מורים ומדריכים

עזרים:

- ☐ כרטיס משימה אישית
- ☐ כרטיס משימה קבוצתית
- ☐ מבחר קטעי מקורות
- ☐ נתונים מתוך סקרים (במדור "זרקור")

מהלך ההפעלה

שלב א' - במליאה

המנחה יאמר למשתתפים:

שאול מופז אמר בנאומו הראשון בכנסת, ביום ההשבעה שלו לתפקיד שר הביטחון (ב-4.11.02):
"חיילי צה"ל נדרשים בימים אלה לעמוד בשני מבחנים - מבחן האש ומבחן המוסר".

1. למה, לדעתכם, הוא התכוון? תנו מספר דוגמאות למבחנים שצה"ל מתמודד עמם היום.
2. האם, לדעתכם, ניתן להכין את בני הנוער לקראת השירות? נמקו.

שלב ב' - אישי

כל משתתף ימלא את כרטיס המשימה האישית.

כרטיס משימה אישית

לפניך רשימת דגשים חינוכיים. בחר שניים-שלושה דגשים, שמימושם יסייע, לדעתך, לבני הנוער להתמודד טוב יותר עם המבחנים הצפויים להם במהלך שירותם בצה"ל.

1. חיזוק תחושת ההשתייכות לעם ולמולדת.
2. חיזוק ערך השירות בצה"ל כזכות וכחובה אזרחית.
3. העמקה והפנמה של ערכים מוסריים הכלולים במסמך "רוח צה"ל", כגון: רעות, דבקות במשימה, אמינות, מקצועיות, משמעת.
4. חיזוק נורמות התנהגות המביאות לידי ביטוי את ערכי כבוד האדם.
5. חיזוק המוטיבציה לשירות משמעותי בצה"ל.
6. העמקת תחושת הסולידריות החברתית וחיזוק הנכונות לפעול למען חוסן חברתי.
7. מתן כלים שיסייעו להתמודדות עם המעבר לחיי צבא ולהסתגלות לכך.
8. טיפוח רמה גבוהה של כושר גופני ומוזענות לכך כהכנה לקראת המאמצים הכרוכים בשירות.
9. הפגת חרדות מפני הלא ידוע, שהגיוס לצבא טומן בחובו.
10. בירור סוגיות שנויות במחלוקת העומדות על סדר יומה של החברה הישראלית, תוך חיזוק תחושת האחריות האישית והאזרחית.
11. הקניית שיקול דעת ערכי ומוסרי, תוך הבחנה בין פקודות חוקיות לפקודות בלתי חוקיות בעליל.
12. הקניית מידע על תהליכי הגיוס ועל מסלולים אפשריים.
13. אחר.

בחרתי בדגשים:

הנימוקים לבחירתי:

למנחה:

המשתתפים יתחלקו לקבוצות בנות 4-5 חברים.

כל קבוצה תקבל את כרטיס המשימה הקבוצתית ומבחר קטעי מקורות להעשרת הדיון הקבוצתי. מומלץ לתת לכל קבוצה 6 קטעי מקורות (המקורות בנספח).

כרטיס משימה קבוצתית

שתפו את חברי הקבוצה בנימוקים לבחירה שלכם בדגשים.

דונו בשאלות הבאות:

1. מחקרים שנערכו על ידי צה"ל, במטרה לבחון מה חלקם של מוסדות החינוך בהכנה לשירות, מראים שקיימים הבדלים גדולים בין בתי ספר תיכוניים שונים בארץ (הן במרכז והן בפריפריה) בשיעור המתגייסים ובשיעור הלוחמים (על פי "החווה בין צה"ל לחברה הישראלית", בהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה). איך ניתן, לדעתכם, להסביר את ההבדלים?
2. אילו מהדגשים המופיעים ברשימה קיימים גם בתפיסת העולם של בית הספר שלכם (ב"אני מאמין" הבית ספרי)?
3. אילו דרכים (כלים, תכנים, מסגרות, תהליכים כמו: שיעורי מחנך, פעילויות שכבתיות, סמינרים, עיסוק בנושא בתחומי הדעת השונים) נוקט בית הספר כדי לממש את הדגש שעסקתם בו? רשמו מספר דוגמאות לדברים שנעשים בבית הספר ומסייעים למימוש הדגש החינוכי.
4. ציינו שניים-שלושה דגשים המוסכמים על חברי הקבוצה, והתכוונו להציגם במליאה, תוך התייחסות לדיון הקבוצתי.

שלב ד' – במליאה

נציגי הקבוצות יציגו את הדגשים שבחרו ואת הנימוקים לבחירתם.

שאלות לדיון:

1. צוות מחנכים, שדן בסוגיות אלו ביום עיון משותף עם צה"ל, הגיע, בין השאר, למסקנה כי "תפקידה של מערכת החינוך הוא לספק תשתית ערכית, והדרך האפקטיבית ביותר לעשות זאת היא באמצעות דיאלוגים ודיונים כיתתיים פתוחים בשאלות מוסריות ערכיות".
המלצה נוספת באותו דיון היתה, כי "האופי הרב תרבותי של החברה הישראלית מחייב הכנה דיפרנציאלית של אוכלוסיות התלמידים לקראת הגיוס". מה דעתכם על מסקנות אלה? כיצד ניתן ליישם אותן בבית ספרכם?
2. אילו קשיים אתם צופים בפעילות כיתתית העוסקת בסוגיות כאלו? (תפקידכם כמנחים, הנושא הנדון, דרכי הדיון של התלמידים וכד').
3. לאילו כלים, תכנים, מידע אתם זקוקים?
4. האם תציעו לבית הספר לעסוק בנושא גם בדרכים נוספות? כיצד? (בשכבה, עם ההורים, עם בוגרים שהתגייסו בשנים קודמות, באמצעות עיתון בית הספר וכו').

למנחה:

בעקבות הצעות אלו ניתן לתכנן פעילויות נוספות ולרתום את המציעים לביצוען.
באוגדן מופיעות הצעות פעילות מגוונות שבהן ניתן להיעזר בהפעלה זו.

נספח:

מבחר קטעי מקורות להעשרת הדיון הקבוצתי

הקטעים נלקחו מדיונים של הפורום המשותף לצה"ל ולמכון הישראלי לדמוקרטיה שהתקיימו בשנת 2002.

קטע מס' 1

החינוך בבתי הספר צריך להיות בראש ובראשונה חינוך ציוני לאהבת העם והארץ, לאזרחות ונאמנות למדינת ישראל, לשירות בצה"ל כזכות ולא רק כחובה...הצבא נמצא היום במלחמה, והמציאות שאנו נמצאים בה היום, במיוחד במחסומים, לא צבועה שחור ולבן. היא בדרך כלל אפורה...והחוויה החברתית בין צה"ל והחברה צריך להיבחן על רקע הנתון הזה.

קטע מס' 2

כאשר יש קרב, אני מצפה שאצל החיילים תהיה רוח קרב ושתהיה מוטיבציה להילחם... צה"ל הוא היום צבא לוחם, והוא חייב להיות ממוקד בעת הזאת בעיקר בלחימה ולעשות כמיטב יכולתו בהענקת הביטחון. עם זאת, אסור לו להזניח את הטיפול, באופן מידתי, בנושאים אחרים. אסור לו לוותר על העמידה במבחן הערכי והמוסרי. זו שעת המבחן שלנו.

קטע מס' 3

המשרת בצה"ל הנו אזרח שותף הלוקח חלק בנטל הלאומי, והחברה הוקירה אותו על כך כל השנים... הדיון הציבורי הער בנושא המשתמטים משירות מעיד עד כמה הציבור תופס את השירות הצבאי כגורם משמעותי בהגדרת אזרח ובהגדרת אופייה של החברה.

קטע מס' 4

המסמך "רוח צה"ל", שהוא תעודת הזהות הערכית של צה"ל, יונק מארבעה מקורות: מסורת צה"ל ומורשת הלחימה שלו כצבא ההגנה לישראל; מסורת מדינת ישראל על עקרונותיה הדמוקרטיים, חוקיה ומוסדותיה; מסורת העם היהודי לדורותיו; ערכי מוסר אוניברסליים המבוססים על ערך האדם וכבודו. מסמך זה ראוי שיעמוד ביסוד הפעולות של כל חייל וחיילת במסגרת צה"ל, בשירות הסדיר ובשירות מילואים...על פיו ינהגו, יחנכו ויבקרו את עצמם.

קטע מס' 5

בקוד האתי של צה"ל יש קבוצה של עקרונות אתיים, אבל בחיים המעשיים קורה לא פעם שהם מתנגשים ביניהם... הצבא צריך להתמודד גם עם העובדה הבעייתית שחלק מהחיילים לא הגיע לדרגת התפתחות מוסרית ראויה... אנשים מגיעים עם תפיסות לא בשלות, לא מבוגרות, והצבא נאלץ להתמודד עם זאת.

קטע מס' 6

צה"ל הוא חלק בלתי נפרד מהחברה הישראלית. הוא חי ומתקיים בתוכה. חייליו ומפקדיו ממנה יבואו ואליה ישובו. ערכים, נורמות התנהגות, בעיות וקשיים מחלחלים מהחברה לצבאה, ואף מצה"ל לחברה הישראלית.

מינהל חברה ונוער <http://noar.education.gov.il>

קטע מס' 7

בקרב המלש"בים, ככלל, קיימת מוטיבציה גבוהה להתגייס וקיימת מוטיבציה נאותה לשרת כלוחמים קרביים... קיימת יציבות רבה בחמש השנים האחרונות ברכיבי מוטיבציה שונים הקשורים לגיוס לצה"ל... יציבות זו היא גלובלית. אין משמעותה שרמת המוטיבציה נשמרה בכל מגזרי האוכלוסייה באופן שווה. להיפך, ייתכן שחלה ירידה במגזר מסוים והיא מפוצה על ידי מגזר אחר.

קטע מס' 8

השוואה בין נתונים שנאספו ב-1960 לבין נתונים משנת 2000 מראה שהמניעים מתחלקים לפי המפתח הזה: תרומה למדינה, מחויבות למדינה, תועלת מעשית, רצון להתפתח מבחינה פסיכולוגית וחברתית... השינוי העיקרי הוא התגברותם של המניעים החברתיים וההתפתחותיים. המניע של התרומה למדינה והתרומה לכלל נשאר יציב בהשוואה הזאת על פני ארבעים שנה. גם מניעי התועלת המעשית יציבים.

קטע מס' 9

הכנה לגיוס - טכנית, פיזית, נפשית - היא חיונית ובית הספר התיכון מהווה מסגרת נאותה לביצועה. נראה כי נדרש לצורך זה דיאלוג קבוע ומתמשך בין צה"ל למורים ולמנהלים בבתי הספר, וזאת על מנת למנוע הצפה (על ידי צה"ל) של סדר היום בתיכון, על מנת לתאם את תאריכי הבחינות ותאריכי הגיוס. נושאים נוספים המשותפים לשתי המערכות הן: התלבטויות מוסריות, ערכיות ועקרונות של התלמידים.

קטע מס' 10

לצה"ל ייעוד ברור, משימה ברורה - להבטיח את קיומה, עצמאותה וריבונותה של מדינת ישראל ולהגן על תושביה, על שלומם וביטחונם ועל יכולתם לקיים את שגרת חייהם. בעוד שהמשימה ברורה, הדרכים להשגתה מורכבות, מסובכות ומחייבות הכרעות קשות וחדשות מדי פעם. אחד הנושאים שאינם "צבאיים נטו" ושבו מתלבטים צה"ל ומפקדיו הוא נושא כבוד האדם... צה"ל מאמין כי המשאב האנושי הוא מקור עוצמתו וכי שמירת כבוד האדם היא חלק מהטיפול הנכון במקור עוצמה זה.

קטע מס' 11

אין אפשרות מעשית להרכיב אנציקלופדיה של מצבים בעייתיים עם פתרונות ערכיים צמודים. תמיד יוצאו דילמות חדשות, בלתי מוכרות. במצבים כאלה, ובמיוחד בשעות דחק שבהן יש לקבל החלטה מהירה, מה שקובע את התנהגותו הקונקרטית של החייל או המפקד הוא מעין "מצפן פנימי" אישי. בהתאם לערכים שהוטמעו והופנמו ב"מצפן" הזה על ידי חינוך בבית, בבית הספר, בצבא - יהיו החלטותיו של החייל.

קטע מס' 12

הנוער הישראלי כיום הוא חלק מחברה רבת תרבותית, שאינה מונוליתית, שמונחים כמו "צבא העם" ו"כור היתוך" כבר פחות מאפיינים אותה, וכתוצאה מכך ייתכן שניתן להגדיר את החוויה הצבאית כ"כור היתוך בטמפרטורה נמוכה". זאת אומרת, כור שלא מתיך באופן גורף ויוצר ישראלי חדש, אלא משאיר בתוך כל אחד את התרבות או הגרעין מן התרבות שממנו הוא בא.

קטע מס' 13

החינוך האזרחי מכוון גם לטיפוח של אחריות אזרחית, מעורבות אזרחית ויוזמה אזרחית של אזרח פעיל ואחראי. לשם כך יש להצביע הן על השפעת החיים הציבוריים על חיינו של כל פרט ופרט ועל היכולת של הפרט להשפיע...תחושת אחריות לכלל מחייבת תחושת הזדהות ואכפתיות כלפי הכלל.

קטע מס' 14

האזרח הפעיל רואה עצמו כנושא באחריות לנעשה בקהילתו ובמדינתו. הוא חש סולידריות כלפי אחרים, יש לו אמפתיה כלפי החלש, הסובל, או מי שנגרם לו עוול. הוא מוכן לקבל את האחר, מודע לחיוב שבשונות, פתוח לתרבות שונה משלו, וגישתו לעמדות שונות משלו היא פתוחה וסובלנית. יש לו נטייה לקשר עם בני אדם, לשיתוף פעולה, לשותפות או להנהגה.

הכשרת הצוות החינוכי - הצעה ב'

◀ מבוא

מורים נדרשים להכין את תלמידיהם לגיוס לצה"ל הן מבחינה קוגניטיבית והן מבחינה רגשית. משימה זו יכולה להיות לא קלה, כיוון שעבור כל אחד מהמורים נתפס הצבא בצורה שונה ואף מעורר רגשות אחרים. בעוד שעבור חלק מהצוות יעורר הצבא זיכרונות ורגשות חיוביים, עבור האחרים הוא עלול לעורר כעסים, פחדים וכו'. עובדה זו מתחזקת לנוכח ההטרונות האופיינית לצוותי מורים השונים זה מזה בגיל, בשלב החיים ובניסיון האישי.

◀ מטרות:

לסייע למורים לעבד רגשות אישיים הקשורים לשירות הצבאי, כדי שיוכלו להכין את בני הנוער בצורה מושכלת.

לסייע למורים בהתמודדות עם דילמות העלולות להתעורר במפגש עם בני הנוער.

להתנסות בנושאים ובתכנים לפני העברתם לתלמידים.

◀ מהלך ההפעלה

חלק א'

- ☐ המנחה יבקש מהמורים לעצום עיניים, להיזכר בשירות הצבאי שלהם או של אחד מקרוביהם ולהתמקד בתמונה אחת.
- ☐ המנחה יבקש מהמשתתפים לשתף את הקבוצה בתמונה בה נזכרו: מה יש בתמונה? מי הנוכחים השותפים? אילו רגשות מעוררת התמונה?
- ☐ המנחה ידון עם המשתתפים: על אילו מהתמונות רצוי לשוחח עם התלמידים? אילו לא רצויות ומדוע?

להלן כמה עקרונות שיכולים לסייע למורים במפגש עם התלמידים:

"לדבר כשקשה לדבר"

- ☐ **לאסוף ידע** בנושא שקשה לנו עמו כדי להרגיש מחוסן יותר ומצויד להתמודדות עמו. לדוגמה, אם אני לא יודע מה נכון לומר לתלמיד במצבים שונים, כדאי להתייעץ, לקרוא חומר וכד'.

□ **לבדוק מה באמת התלמיד שואל** כשהוא שואל שאלות מביכות או מאתגרות. למשל, שאלה שהופנתה למורה: "האם גם את חשבת פעם לצאת מהצבא ולהוריד פרופיל?" ייתכן שעומדות מאחוריה שאלות אחרות, כגון: מה עושים עם הפחד? תשובתו של המורה תתמקד בשאלות שעומדות מאחורי השאלות. תשובה טובה למצבים מסוג זה: "אני מבינה שזה מעניין אותך, למה?"

□ **לאפשר לעצמי להביע דעה ועמדה אישית** בקול רם וחד משמעי במטרה להפחית חרדות.

□ **להפוך שאלה של שיח פנימי לשיח חיצוני** - עיקרון זה יאלץ את האדם להמשיך לברר את השאלה באמצעות השיח החיצוני, השונה מאוד מהשיח הפנימי. פתאום, כאשר מדברים בקול רם, חשופים לאלטרנטיבות. לדוגמה, "לשרת בקרבי רק כדי לרצות את הסביבה". שיח חיצוני יכול לסייע בקבלת החלטה נכונה.

□ **הנגיעה בנושא קשה** והשיחה אודותיו מעניקות כוח. השיח מחזק ויוצר תחושה שאפשר להתמודד. נסו להיזכר במצבים שבהם הרגשתם שנגעתם בנושאים קשים עם ילדיכם - כיצד הרגשתם בשיחה עמם? כיצד הרגישו ילדיכם?

□ **הכוח הקבוצתי** - ההתקבצות עם אנשים ששותפים לפחדים ולחרדות שלך מאפשרת יצירת קבוצת תמיכה שמכילה אותך, מעניקה תחושה שאתה לא לבד. חיפוש התשובות ביחד מחזק.

□ **לא לוותר על המקום המרתיע** - כלומר, לדבר על משהו שלא רוצים לדבר עליו. עיקרון זה מאפשר ריפוי, כוח והעצמה. בדיוק כמו שחוויתם בשיחה זו.

חלק ב': הדגמת שיעור

"היכרות עם ארץ אחרת"

עזרים:

נספח - שאלון

מהלך ההפעלה

שלב א' - אישי במליאה

- המנחה יחלק למשתתפים פתקים ובהם שמות מדינות ושאלון (נספח).

- המנחה יבקש מהמשתתפים לדמיין כי הם יוצאים לשליחות לשנה במדינה שאת שמה קיבלו ולמלא את השאלון.

(להלן רשימת מדינות מוצעת: קוריאה, הודו, אינדונזיה, ברזיל, פקיסטן, יפן, רוסיה, מקסיקו, פיליפינים, ארה"ב, מצרים, צרפת, תאילנד, איטליה, קולומביה, ספרד, אוגנדה, פרו, אוזבקיסטן, מלזיה, גאנה, תימן, קמרון, אנגולה, צ'ילה, קמבודיה, זימבבואה, אקוודור, מאלי, פורטוגל, בוליביה, סומליה, הונדורס, לוב, ירדן, אירלנד, ארמניה, אלבניה, לטביה, מקדוניה).

שלב ב' - במליאה

המנחה יבקש ממספר משתתפים לשתף את המליאה במה שכתבו.

שאלות לדיון:

1. האם יש הבדל בתחושות בין אלו שהכירו את המדינה לבין אלו שלא?
2. האם יש קשר בין מידת היכרותנו את הארץ החדשה לבין מידת המוטיבציה?
3. מה תכלול היערכות למקום שאיננו מכירים כלל?
4. הצבא כמו ארץ זרה הוא מקום זר ומהרבה בחינות הוא מקביל לארץ זרה (שפה, סלנג, ערכים, נורמות התנהגות, מבנה ארגוני וכד'). לאיזו מדינה, מתוך הרשימה המוצעת, הייתם מקבילים את הצבא מבחינת רמת ההיכרות שלכם?
5. מה תפקידנו בהכנת התלמידים ומה תכלול ההכנה של התלמידים מבחינה קוגניטיבית ורגשית?

מבנה תוכנית "ההכנה לשירות בצה"ל"

המנחה יקריא את הקטע הבא:

"ההכנה לצה"ל בתיכון זה כמו פרומו לסרט. מראים לך את כל הקטעים הכי טובים ולא מספרים לך שהסרט עצמו לא כמו שהוא נראה בפרומו. לא משקרים ממש, אבל נותנים לך מידע חלקי, כדי שתתגייס בכיף. בשריון למשל מלהיבים איך הטנק טס, ולא מספרים על העבודה השוחקת להכין את הטנק. בטירונות כעסתי על כל מי שרימה אותי.... אחר כך חשבתי שאולי עדיף להשלות קצת כדי שאנשים ירצו להתגייס. אני הסתדרתי, אבל אני לא שוכח את השוק שהכל הפוך ממה שאמרו..." (יונתן, מתוך הספר: חלי ברק, **כשהילדים יוצאים מהבית**)

המנחה יציג את התוכנית הבית ספרית. האם הפעילויות עונות על הבעיה שמועלית בקטע ועל הסוגיות שעלו בתרגיל של היציאה לארץ זרה?

המנחה יבקש הצעות והערות לתוכנית הבית ספרית.

נספח: שאלון

הינך עומד לצאת לשליחות ב _____

רשום מהי מידת היכרותך עם יעד הנסיעה שלך מ-1 (היכרות נמוכה) עד 10 (היכרות גבוהה).

השלם את המידע:

שפה מדוברת בארץ: _____

מטבע: _____

חגים: _____

מנהגים: _____

סוג השלטון: _____

לבוש אופייני: _____

מזג אוויר: _____

מהי רמת המוטיבציה שלך ליציאה למסע מסוג זה?

כיצד תתכונן למסע?

סדנה להורים - הצעה א': לקראת גיוס

מבוא

הורים לבני נוער המתגייסים לצבא חווים תחושות שונות. מצד אחד הם חווים התרגשות נוכח הבן או הבת העומדים לצאת לשירות בצה"ל, לקראת מסע של עצמאות ואחריות, אך מן הצד השני הם חוששים מהשינוי הגדול, חוששים "להפקיד" את ילדיהם בידי מערכת צבאית וחוששים בעיקר מהלא נודע. כמו כן מציב השירות אתגרים לא פשוטים בפני הילדים וההורים מבחינת היחסים ביניהם. ההורים כמו ילדיהם זקוקים להכנה רגשית וקוגניטיבית כדי שיוכלו ללוות את ילדיהם בצורה הטובה ביותר.

פעילות ההכנה להורים תכלול עיבוד רגשי ומידע רלוונטי לתהליך ההכנה לשירות הצבאי של ילדיהם.

מטרות:

- ☐ לברר תחושות ורגשות של הורים לקראת גיוס ילדיהם לצה"ל.
- ☐ לספק מידע רלוונטי בנושא ההכנה לצה"ל.
- ☐ לאפשר התמודדות עם דילמות של הורים בנוגע לגיוס לצבא.

למנחה: רצוי לערוך את המפגש כשההורים יושבים סביב שולחנות, כך שיווצרו קבוצות קטנות סביב כל שולחן, ולכל שולחן רצוי לצרף מורה/ מנחה.

מהלך ההפעלה

שלב א' - במליאה

המנחה יקריא את הקטע הבא:

הוריו / אפרים סידון

ילד ישראלי מה יש לו בחייו?

את הוריו ואת הוריו ואת הוריו ואת הוריו.

והם יום ולילה, רודפים אחריו,

נושפים בעורפו ונמצאים בעקבותיו.

.....

הם יגיעו אחריו עם עוגה ובגדים.

לחור הכחול, לכור האטומי, בשליחות עלומה לבגדד.

"הלו גולני, כאן אימא. אתה לא לבד".

והוא יכול להילחם למען עצמאות לארצו ולעמו,

אך לעולם לא יוכל להשיג עצמאות לעצמו.

כי ילד ישראלי, מה יש לו בחייו?

את הוריו והוריו והוריו והוריו. זה המצב.

שלב ב'

למנחה: לשלב הבא מוצעות שתי אפשרויות:

אפשרות ראשונה:

בקבוצה:

1. המנחה יבקש מכל הורה להעלות בפני הקבוצה חוויה משמעותית אחת שחווה במהלך השירות הצבאי.
2. כל קבוצה תכתוב על דף "סל רגשות" שהועלו בעקבות החוויות שסיפרו חברי הקבוצה.
3. בכל קבוצה, יחשבו ההורים על ילדיהם באירועים דומים ויכתבו את "סל הרגשות" שלהם כהורים בנוגע לאירועים אלו.
4. בכל קבוצה ייבחר נציג אשר יספר במליאה על "סלי הרגשות" של הקבוצה במצבים שונים.

במליאה:

דיווח הקבוצה.

שאלות לדיון:

1. מה הדומה והשונה ברגשות לגבי חוויות שלנו לעומת אלו של ילדינו?
2. במה מתוך הדברים שעלו נשתף את ילדינו ובמה לא? מדוע?

אפשרות שנייה:

אישי:

המנחה יפזר במרכז החדר קטעים שונים. יש להכין מספר העתקים מכל קטע, בהתאם לכמות המשתתפים (נספח).

כל משתתף יבחר מבין הקטעים את הקטע שעמו הוא מזדהה.

במליאה:

מספר משתתפים יקראו את הקטע שבחרו.

שאלות לדיון:

1. למה נבחר דווקא קטע זה? אילו רגשות מעורר בנו קטע זה? כיצד אנו מתמודדים עם רגשות אלה?
2. כיצד משפיעים רגשות אלה על התקשורת עם בני הנוער לקראת הגיוס לצה"ל?
3. מה הדומה והשונה ברגשות שעלו בדיון כאן לעומת הרגשות של ילדינו?
4. במה מתוך הדברים שעלו בשיחה נשתף את ילדינו ובמה לא? מדוע?

נספח: קטעי קריאה

1. וכשתצא לעוד שבת - נחכה בפתח.
אמא לכבודך בישלה, נשקה אותך כמו פרח.
גם נגהץ לך מדים, אני זוכרת מה שהבטחת
ישמור עליך אלוהים, רק חזור הביתה.
ואני הבטחתי שכשתגדל - לא תילחם באף אחד... (זאב נחמה)
2. בן הולך אל הצבא והוא צוחק כשהיא בוכה
והוא אומר: נהיית לי מתבכינת
והיא שאין לה לילה ולא יום
ובשבילה זה גיהנום. (יהודה פוליקר, יעקב גלעד)
3. שלום לך ילדי, שלום מאמא
את מכתבך קיבלתי, בני הטוב
ולו ידעת מה שמחה בו אמא
היית קצת יותר מרבה לכתוב....
אתה כותב לי שקיבלת סרט
ושלרב סמל אתה מתאים
אינני מבינה מה זאת אומרת
אך אם זה טוב אשלח לך סרטים... (נתן אלתרמן)
4. כשאבא מדבר על הימים של הצבא,
אצלו לבטח זו אינה תיאוריה.
וצה"ל בשבילו זו התקופה המקודשת
לא היסטוריה אלא פרק במורשת. (עמוס אטינגר)
5. אמא יקרה, ילד מזדקן
זה עצוב הרבה כשלוקחים לך את הבן. (אלון אולארצ'יק)
6. אני מתחרטת על הרגעים הרבים שבזזתי כדי לחנך את בני על ערכים של נתינה ואהבת
המולדת. עכשיו הוא רוצה להתגייס לקרבי ואני מתה מפחד ומרגישה שזו הקרבה גדולה מידי.
הייתי מעדיפה שיבקש לשרת קרוב לבית או בג'וב פחות מסוכן... (מיכל - אמא של מתגייס)
7. הבן שלי החליט שהוא לא רוצה לשרת ואני לא מסוגל לקבל את זה. אני ששירתתי בלבנון
והייתי קצין. הוא מדבר בבית בשפה של פציפיזם ועניינים. הוא מתכוון לעשות שירות לאומי ואני
לא מבין איך אפשר לשכנע אותו אם בכלל. (אבי - אבא של מתגייס).
8. יש לי בן רגיש במיוחד ומפונק שרוצה לשרת בקרבי. אני עברתי את הזכר הקשה הזה, ראיתי
הרבה בשירות, מראות, מלחמות...קשה לי עם זה שהוא יעבור אותו דבר. לא מבין איך זה הולך
לקרות גם לו ואני לא יודע איך לנהל את השיחה הזו איתו... (דויד - אבא של מתגייס)

סדנה להורים - הצעה ב': דילמות סביב הגיוס

מטרות:

- ☐ להעלות דילמות של הורים בנוגע לשירות הצבאי של ילדיהם.
- ☐ להציע כלים להתמודדות עם הדילמות שמתעוררות בקרב ההורים לקראת גיוס ילדיהם לצה"ל.

עזרים:

נספח - דילמות

מהלך ההפעלה

שלב א' - קבוצתי

ההורים יתחלקו לקבוצות. כל קבוצה תקבל דילמה אחת ותדון בשאלות המצורפות.

שלב ב' - במליאה

דיווח הקבוצות.

שאלות לדיון:

1. אילו מהדילמות עוררו התלבטויות וויכוחים בקבוצה?
2. האם אירועים אלה מוכרים לכם מחייכם? כיצד הגבתם?
3. האם במהלך הסדנה שמעתם טיעונים ונימוקים חדשים שיסייעו לכם בבוא העת?
4. האם בעקבות הסדנה שיניתם את דעתכם לגבי השאלות שהועלו?
5. נסחו "טיפים" משלכם להורי מתגייסים.

להלן, כמה דוגמאות לטיפים שנוסחו על ידי הורים:

1. חוויית הצבא של ילדינו היא ייחודית להם ואין בכוחה לתקן את החוויה שלנו. לכן נאפשר לילדינו לבחור עבור עצמם, נגלה גישה מקבלת ותומכת ולא שופטת. יחד עם זאת נביע את עמדתנו גם אם היא אינה מקובלת.
2. אל תשתפו את ילדיכם בחרדה שלכם. גם ככה הם עמוסים רגשית, אלא חפשו כתובת להקשבה, כגון חבר, בן זוג וכו'. יחד עם זאת, אתם יכולים להביע בפני ילדיכם את הדאגה והאכפתיות כלפיהם.
3. הקשיבו לילדיכם בתשומת לב רבה. בשעות הקשות הם זקוקים בעיקר לאמפתיה ולא דווקא לעצות. אל תביעו רחמים כי זה עלול להחליש אותם. נסו לעזור להם למצוא פתרונות למצוקות.
4. קבלו בהבנה את הבחירות של ילדיכם לגבי מפגשים עם חברים. אל תעמידו אותם בפני קונפליקטים של בחירה ביניהם לביןם בחופשות. סמכו על כך שהם אוהבים אתכם גם מרחוק. לסיכום, רצוי לשתף את ההורים בתהליך ההכנה לצה"ל הנערך בבית הספר.

מינהל חברה ונוער <http://noar.education.gov.il>

נספח – דילמות

◀ דילמה א'

בנכם מצליח מאוד בתחום המחשבים. הוא לומד במגמה זו ומוגדר כתלמיד מצטיין. בנכם מקבל זימון למבחנים ביחידת מחשבים מובחרת, אך הוא מסרב בטענה שזה משעמם אותו לשבת כל היום מול מסך והוא מעדיף להתגייס ליחידה קרבית מובחרת.

☐ מה תעשו במצב זה? מה תאמרו לו? האם מצב זה מוכר לכם או מזכיר לכם סיטואציה דומה?

◀ דילמה ב'

בנכם מספר לכם כי הוא מתכוון לבקש לשרת קרוב לבית, גם אם זה אומר שהוא יהיה בתפקיד זוטר שלא ממש ממצה את הפוטנציאל שלו. הוא טוען שאין לו כוח לאוכל של הצבא, לשינה מחוץ לבית וכו'. אתם סבורים כי דווקא תפקיד יותר משמעותי ואך רחוק מהבית יקדם אותו ויאפשר לו לחוות עצמאות.

☐ מה תעשו במצב זה? מה תאמרו לו? האם מצב זה מוכר לכם או מזכיר לכם סיטואציה דומה?

◀ דילמה ג'

בתכם מתקשרת אליכם מהטירונות בבכי ומספרת כי קשה לה מאוד ושהיא רוצה הביתה. היא טוענת שנטפלים אליה, שהיא לא ישנה בכלל ושהצבא זה כלל לא מה שהיא חשבה. היא מספרת כי החברה לא מפרגנים לה וכי המ"כית יורדת לחייה. בשיחה שהיתה לה עם המ"מ הובהר לה כי היא מיועדת לשרת רחוק מהבית אך היא ממש לא רוצה.

☐ מה תעשו במצב זה? מה תאמרו לה? האם מצב זה מוכר לכם או מזכיר לכם סיטואציה דומה?

◀ דילמה ד'

בנכם משרת בקרבי ורחוק מהבית. אתם דואגים ולעתים מתקשים להירדם בלילה. אתם מתקשרים אליו לנייד אך הוא לא זמין ברוב המקרים. כשאתם משוחחים איתו, אתם נוטים לשאול אותו פעמים רבות שאלות החוזרות על עצמן כמו "איך אתה מרגיש? הכל בסדר? בטוח?" בנכם מבקש שתפסיקו לדאוג ולחפור כל כך ושהכל בסדר, אך אתם מתקשים להפסיק לדאוג.

☐ מה תעשו במצב זה? מה תאמרו לו? האם מצב זה מוכר לכם או מזכיר לכם סיטואציה דומה?

◀ דילמה ה'

כשבנכם או בתכם חוזרים הביתה מהצבא, הם הולכים לישון, או יוצאים לפגוש חברים ואתם מרגישים כי אתם נמצאים בסדר עדיפויות נמוך. אתם מתגעגעים ומרגישים כי אין לכם זמן לתקשר איתם ולשוחח איתם.

☐ מה תעשו במצב זה? מה תאמרו לו? האם מצב זה מוכר לכם או מזכיר לכם סיטואציה דומה?

תוכנית פעילות של"ח וידיעת הארץ במוסגרת ההכנה לצה"ל

טיפוח המוכנות והנכונות לשירות משמעותי בצה"ל בא לידי ביטוי בפעילות של"ח כנדבך המתקיים בכיתות י"א וי"ב ומתבסס על הידע, המודעות והמיומנויות שנרכשו בכיתות ט' ו-י'.

התוכנית הייחודית: שותפות עם צה"ל ב"ימי חילות" – הכרת מבנה צה"ל וחילותיו, שותפות בתכנון ובביצוע שבוע הגדנ"ע, וביצוע סיורי מורשת קרב.

על מור"ק (מורשת קרב), על של"ח ועל מה שביניהם

מוצעות שתי הצעות לסיורים לתלמידי כיתות י"א וי"ב הפותחים צוהר להתרחשויות ולסיפורי מורשת קרב מרתקים מתולדות היישוב והמדינה.

אין כמו סיור חווייתי במקומות ההתרחשות עצמם ודיונים בעקבותיו כדי לחזק את נכונותם של בני הנוער ואת מוכנותם לתרום לזולת, לחברה, למדינה ולצה"ל.

התוכנית מבוססת על ההנחה כי הפרט מחויב לפעול ולתרום כמיטב יכולתו בעת שירותו בצה"ל כדי לשמור על קיומה וביטחונה של מדינת ישראל. זוהי חובה אזרחית ראשונה במעלה.

תוכנית הסיורים תואמת את התפיסה החינוכית ואת המטרות של שתי תוכניות קיימות:

1. התוכנית החינוכית של תחום של"ח וידיעת הארץ במינהל חברה ונוער, ובמרכזה תפיסת "מכלול הנופאדם". תוכנית זו נלמדת בחטיבת הביניים ובכיתות י', ובימים אלה שוקדים על פיתוחה לתלמידי כיתות י"א. סיורים לימודיים מהווים מרכיב מרכזי בתוכנית, כיוון שתפיסת "מכלול הנופאדם" מנחה לנתח תהליכים בנוף במגמה להעביר מסרים חינוכיים.

2. התוכנית להגברת נכונות בני הנוער לשירות בעל ערך בצה"ל באחריות מינהל חברה ונוער במשרד החינוך ומפקדת הגדנ"ע בחיל החינוך והגדנ"ע של צה"ל. התוכנית מיועדת לתלמידי כיתות י"א וי"ב והיא מכילה מספר פעולות אשר מכינות את התלמידים לקראת גיוסם לצבא. אחת הפעולות שנקבעו בתוכנית מורה על ביצוע סיורים לימודיים בדגש על מורשת הקרבות של צה"ל.

נמצא כי לשתי התוכניות קהל יעד משותף, תלמידי כיתות י"א, ושתי התוכניות מנחות לערוך סיורים לימודיים כחלק מובנה ברצף התוכנית. במצב זה, אך טבעי כי תימצא הדרך לשלב בין התוכניות.

אך השילוב מוצדק לא רק מתוקף היבטים ארגוניים.

למדנו כי שימוש בתפיסת "מכלול הנופאדם" בעת פיתוח סיורים אכן תורמת להשגת היעדים החינוכיים בסיורים, שנהוג לכנותם "סיורי מורשת קרב".

מינהל חברה ונוער <http://noar.education.gov.il>

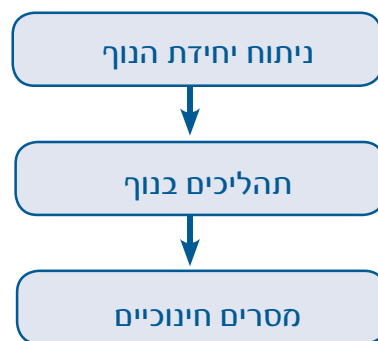
הרצף התוכני המתאים להשגת המטרות

קרב צבאי הרי הוא מאבק בין צדדים על שליטה במרחב נתון. תחילתו של הקרב נובעת ממחלוקת לגבי הריבונות על המרחב, וסופו של הקרב נעוץ במידה מסוימת של הכרעה. מכאן ברור כי אין להפריד בין קרב צבאי לבין השטח (יחידת הנוף), שבתוכה, או שעל שליטה עליה, הוא התנהל.

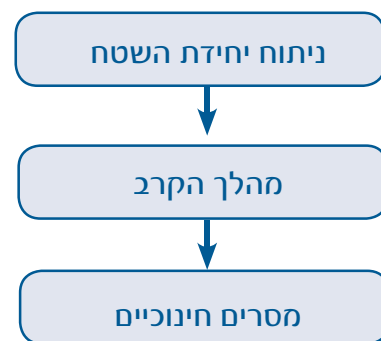
מצטייר, אם כן, רצף תוכני, שתחילתו בהבנת יחידת הנוף ומידת חשיבותה לשני הצדדים האויבים, המשכו במהלכי הקרב (שגם להם היבטים טופוגרפיים ברורים) וסיכומו במסרים החינוכיים שהוגדרו לעיל.

הרצף התוכני

במושגי מכלול הנופאדם

במושגי מורשת קרב

תבנית מערך הסיור

תוכנית יום הסיור כוללת שלושה מרכיבים, כפי שהוצגו לעיל:

- א. ניתוח יחידת הנוף
- ב. תיאור אירועי הקרב
- ג. המסרים החינוכיים

באתר מינהל חברה ונוער ניתן למצא את התוכנית החינוכית המלאה של של"ח - בתוך:

◀ תחומי המינהל ▶ של"ח וידיעת הארץ ▶ התוכנית החינוכית

וכן הצעות לסיורי מורשת קרב בתוך: ▶ המינהל לשירותך ▶ מבחר פרסומים ▶ חוברות "הבוקעים" ו"מבשרי ציון".

שבוע גדנ"ע

באתר מינהל חברה ונוער (בתוך: המינהל לשירותך ◀ מאגר פרסומים) ניתן למצוא את החוברת "הכנת התלמידים לקראת שבוע ההתנסות במסגרת הגדנ"ע".

שבוע גדנ"ע לתלמידי כיתות י"א במערכת החינוך, המתקיים בבסיסי הגדנ"ע במסגרת מערך מגן בצה"ל, מיועד לחזק את יכולת הסתגלות התלמידים למצבים חדשים ושונים מאלה שהם רגילים אליהם. מכלול הפעילויות יקלו על המועמדים לשירות את קשיי ההסתגלות ויסייעו להם לשירות להצליח יותר במסלול הצבאי. ההכנות לקראת ההתנסויות השונות באימון הגדנ"ע, סיכום ועיבוד החוויות שנצברו בו, חשובים במיוחד לפיתוחה של יכולת הסתגלות למצבים חדשים ובלתי מוכרים לתלמידים. פרק האימון מזמנה התנסות בטירונות הצה"לית בעוצמה נמוכה, הוא חושף את בני הנוער למערכת צבאית, מחוספסת והיררכית הדורשת משמעת נוקשה, כפי שהיא מתבטאת בעיקר בימי הטירונות. לצורך מיצוי תכליות אימון הגדנ"ע חשובה מאוד עבודה משותפת ומתואמת בין כל בעלי התפקידים האמונים על ההכנה לצה"ל בבית הספר, בצבא ובמשרד הביטחון.

חמשת ימי האימון מאפשרים רצף זמן איכותי (למעלה מ-60 שעות) למיצוי תהליכים חינוכיים ערכיים, בהכנת התלמידים לקראת גיוסם לצה"ל, תוך התנסות וקבלת מידע ממקור ראשון ומהימן. הערכת ההסתגלות מתוך התנסות חווייתית-חיובית-ייחודית באווירה צבאית, מזמנת לתלמידים התמודדויות חברתיות-ערכיות ברמה האישית והקבוצתית במצבים שונים. פעילויות אלה מחזקות את ערכי שיתוף הפעולה והעזרה ההדדית עם חברים לכיתה, ומעצימות את האחריות בהחלטה האישית לגבי "משמעות השירות שלי בצה"ל".

באימון ייחשפו התלמידים לשלושת הצירים המנחים את תהליך ההכנה לצה"ל:

- ☐ **ציר המידע** – בו יועבר מידע עדכני על צה"ל ואפשרויות הגיוס בו, מיצוי היכולת האישית ומימוש עצמי במערכת הצבאית במהלך השירות.
- ☐ **ציר ערכים** – בו יודגשו המסרים של מחויבות הפרט לתרום כמיטב יכולתו בעת השירות בצה"ל מתוך תחושת השתייכות לעם, לארץ ולמדינה, ולערכי צה"ל והנורמות הנהוגות בו.
- על ידי כך תחוזק המוטיבציה לשרת שירות משמעותי-קרבי בצה"ל, מתוך נקודת מבט לאומית, במקביל למוטיבציה השלטת בקרב בני הנוער הקשורה יותר למימוש עצמי. עיבוד ההתנסות יעסוק בערכים של חברות, שיתוף פעולה, דבקות במשימה ועוד.
- ☐ **ציר הסתגלות** – בו יתנסו התלמידים במהלך האימון במאמצים פיזיים ומנטליים, במצבים חדשים ושונים המזמנים טירונות בצה"ל. אלה יסייעו להקטנת החשש מהבלתי מוכר במסלול הצבאי.

אימון הגדנ"ע אמור להוות מנוף רב עוצמה בקידום התהליכים והפעילויות המתרחשים בבית הספר ומחוצה לו להכנת בני הנוער לשירות משמעותי בצה"ל.

◀ יעדים:

הגברת המוטיבציה של בני הנוער לשירות משמעותי בצה"ל על ידי התנסות חיונית במערכת הצבאית, וחיזוק תחושת המסוגלות להתמודדות עם מרכיבי השירות בצה"ל, תוך הבנת חשיבות הערכים ונורמות ההתנהגות של המערכת הצבאית.

◀ מטרות

- ☐ התנסות בחיי צבא והקניית חוויה חיונית כלפי ההוויה הצבאית והשירות המשמעותי/קרבי.
- ☐ תיאום ציפיות והפגת חששות של התלמידים באמצעות יצירת הדמיה של טירונות צבאית על ידי מערכת תומכת וקשובה.
- ☐ הכנה מנטאלית תוך חיזוק תחושת המסוגלות להתמודדות עם מרכיבי השירות וההוויה הצבאית וחיזוק החוסן הנפשי לקראת הגיוס.

תוכנית אימון שלדית

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי
השכמה + א"ג בוקר	השכמה + א"ג בוקר	השכמה + א"ג בוקר	השכמה + א"ג בוקר	השכמה + א"ג בוקר
ארוחת בוקר	ארוחת בוקר	ארוחת בוקר	ארוחת בוקר	ארוחת בוקר
נסיעה מבית הספר לבסיס	גיבושון: בוחן כושר צה"לי, בוחן מסלול	הקמת מאהל שיעורי שדאות	שיעורי נשק מסכמים שיעור - מ"פ	מסע מטווח טקס סיום הזדכויות
ארוחת צהריים מסדר צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים	ארוחת צהריים מסדר צהריים	ארוחת צהריים
קליטה: שרשרת חיול, עלייה על מדים, שיחות פתיחה	שיעורי נשק	תרגולות הסתערות ברמת הצוות והמחלקה	פאנל נשקים ערכים בלחימה	נסיעה הביתה
ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	ארוחת ערב	
שיעור השבועה לצה"ל/ טקס השבועה	טוהר הנשק/חיילות צה"ל	מסע ולינת שטח	מורשת קרב	
שעת ט"ש + כיבוי אורות	שעת ט"ש + כיבוי אורות	שעת ט"ש + כיבוי אורות	שעת ט"ש + כיבוי אורות	

הכשרה והשתלמות

- ☐ מערך השתלמויות, תמיכה, ליווי והנחיה יופעל בכל בית ספר טרם יציאתו לאימון על ידי סגל המפקחים והמנחים ממינהל חברה ונוער, מערך מג"ן בצה"ל ומומחים מטעם משרד הביטחון.
- ☐ מערך ההכשרה יותאם לסגל ההדרכה בבסיסים, אשר ילווה בתמיכה והשתלמויות העשרה במהלך שנת העבודה.

סיכום ועיבוד האימון

- ☐ סיכום ועיבוד חייבים להתרחש בשתי רמות: במהלך האימון בסוף כל יום פעילות ובסוף האימון בשלב הסיכומים ביום האחרון, בבית הספר על ידי המנחים והיועצת.
- ☐ בתום שבוע הגדנ"ע יתקיים סיכום בכל כיתה על ידי מחנכי הכיתות ובהשתתפות המורים המלווים והיועצת הפסיכולוגית של בית הספר/שפ"י, ובו ידונו בשאלות כגון: מה עשה לך שבוע ההתנסות? במה הוא תרם? האם הגביר או הקטין חרדות? האם חישל אותך? כיצד התמודדת עם קשיים? כיצד התמודדת עם פקודות שלא מצאו חן בעיניך?

מעריך הערכה

התהליך על כל שלביו ילווה במעריך בדיקה והערכה החל משלב השיבוץ, במהלך האימון ועד לשלב הסיכום והעיבוד.

הערכת הפעילות הבית ספרית בנושא ההכנה לצה"ל

(על ההערכה וחשיבותה עיינו בפתיחה לאוגדן).

שאלון לרכז החברתי בנושא יישום תוכנית ההכנה לצה"ל בבית הספר

שלום רב,

כחלק מתהליך ההטמעה של חוזר המנכ"ל לגבי תוכנית ההכנה לשירות הצבאי והלאומי, אנו מבקשים את חוות דעתך על התוכנית ודרכי יישומה. שאלון זה ישמש אותך ואותנו כבסיס לקבלת החלטות לאורך שנים.

נודה לך על מילוי השאלון המצ"ב במלואו.

בתודה,
צוות ההטמעה

השאלון

1. כידוע לך, חוזר מנכ"ל מחייב ליישם את תוכנית ההכנה לצה"ל. כיצד היית מגדיר את "מצב ההטמעה/ היישום" של התוכנית בבית ספרך?

- מיושמת באופן חלקי אבל עדיין נדרשת עבודה רבה מאוד בבית הספר
- מיושמת בבית הספר בהצלחה חלקית
- מיושמת בבית הספר בהצלחה מלאה, לפחות ראשונית

2. באם התוכנית אינה מיושמת, ציין מדוע:

3. לגבי כל אחת משכבות הגיל הקיימת בבית ספרך, האם התוכנית מיושמת - אפילו באופן חלקי, בכל הכיתות בשכבה, בחלקן או בכלל לא:

איני יודע	מיושמת בכל הכיתות/בכל הנושאים	מיושמת בחלק מהכיתות/בחלק מהנושאים	לא מיושמת	
				שכבה י' (מחויבות אישית, תעודת זהות)
				שכבה י"א
				שכבה י"ב

4. האם השתתפת בהשתלמות הרכזים, בנושא תוכנית ההכנה לצה"ל?

- א. לא השתתפת באף מפגש
ב. השתתפת בחלק מהמפגשים
ג. השתתפת בכל המפגשים

5. אם השתתפת, באיזו מידה סייעו לך מפגשי ההדרכה בכל אחד מההיבטים הבאים:

כלל לא	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאוד	
1	2	3	4	5	להגדרה ברורה של תפקידך כרכז בהובלת יישום התוכנית בבית הספר
1	2	3	4	5	בהרחבת עולם הידע אודות התוכנית ושלושת הצירים המארגנים
1	2	3	4	5	במתן כלים יישומיים להצגת תוכני התוכנית בפני המורים
1	2	3	4	5	במתן כלים להתמודדות עם הכנסת שינויים או התנגדויות
1	2	3	4	5	בהחלפת דעות ורעיונות באופן בלתי פורמאלי עם רכזים אחרים
1	2	3	4	5	במשהו אחר, פרט: _____

6. באיזו מידה אתה מרגיש מוכן להנחות את תלמידך בתוכנית?

1	2	3	4	5
כלל לא	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאוד

7. האם אתה זקוק לליווי או הדרכה בתחומים או נושאים אחרים?

כן. נא ציין באיזה תחום או נושא: _____

לא

8. ציין לגבי כל אחד מהאמצעים הבאים באיזו מידה הוא מסייע לך ביישום התוכנית וקידום הטמעתה בבית הספר

	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
כנסים או השתלמויות הקשורים לתוכנית	5	4	3	2	1
אתר האינטרנט של מינהל חברה ונוער וקישורים	5	4	3	2	1
חומרי הדרכה או למידה של התוכנית	5	4	3	2	1
אוגדן הכנה לצה"ל	5	4	3	2	1
אחר, פרט: _____	5	4	3	2	1

9. האם התקיימה השתלמות או הדרכה מרוכזת של מחנכים בבית ספרך בנושא תוכנית ההכנה לצה"ל?

א. כן, התקיימה בבית הספר השתלמות של 7-----14-----28 שעות למורים/למחנכים

ב. התוכנית הוצגה למחנכים אך לא בהדרכה מסודרת

ג. לא התקיימה בבית הספר הדרכה של המחנכים בנוגע לתוכנית

10. אם כן, מי העביר את ההשתלמות או ההדרכה המרוכזת הזאת? אם העבירו אותה מספר בעלי תפקידים, ציין את כולם:

	כן	לא	לא זוכר/ת
אתה, הרכז החברתי			
מפקח החינוך החברתי-קהילתי			
מדריכי החינוך החברתי-קהילתי שהוכשרו לכך			
יועץ בית הספר			
מישהו אחר. פרט: _____			

11. באילו מבין המסגרות הבאות מתקיימים ההדרכה או הדיונים האלו בנוגע לתוכנית?

כן	לא	אינני זוכר
		במסגרת ישיבות צוות קבועות
		בצוותים שכבתיים
		מסגרת אחרת. פרט: _____

12. באיזו מידה, להערכתך, מכירים רוב מחנכי הכיתות בבית הספר את תוכנית ההכנה לצה"ל?

5	4	3	2	1
במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא

13. באיזו מידה אתה עושה את כל אחת מהפעולות הבאות בקשר לתוכנית ההכנה לצה"ל בבית ספרך?

במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
5	4	3	2	1
בניית תוכנית רב שנתית מותאמת לצורכי אוכלוסיית בית הספר על פי חוזר המנכ"ל				
5	4	3	2	1
הכנת תכנים או חומרים עבור המחנכים להעברה בכיתות				
5	4	3	2	1
הדרכה וליווי פרטניים של מחנכים בנושאים הקשורים לתוכנית				
5	4	3	2	1
עדכון שוטף של המנהל ו/או הצוות הניהולי לגבי התוכנית				
5	4	3	2	1
צפייה, לפחות מדי פעם, בשיעורי החינוך המועברים בבית הספר בנושא זה				
5	4	3	2	1
מתן משוב למורים על אופן הפעלת התוכנית בכיתות				
5	4	3	2	1
תיעוד שוטף של אופן יישום התוכנית בבית הספר				
5	4	3	2	1
חברות בוועדת היגוי רשותית בנושא הכנה לצה"ל				
5	4	3	2	1
אחר, נא פרט:	5	4	3	2

14. לפניך מספר בעלי תפקידים בבית הספר ובמערכת החינוך. לגבי כל אחד מהם ציין באיזו מידה בעל תפקיד זה, בבית ספרך, תורם להטמעת תוכנית ההכנה לצה"ל, וכן באופן כללי, באיזו מידה תמיכה של גורם כזה חשובה לדעתך כדי לקדם את הטמעת התוכנית בבתי הספר?

באיזו מידה תמיכה של גורם זה חשובה לדעתך כדי לקדם את הטמעת התוכנית בבתי הספר						באיזו מידה בעל תפקיד זה תורם להטמעת התוכנית בבית ספר?				התפקיד
כלל לא	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאוד	כלל לא	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאוד	
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	מנהל בית הספר
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	מפקח בית הספר
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	המפקח המחוזי לחינוך חברתי קהילתי או מדריך מטעמו
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	הרכז לחינוך חברתי-קהילתי
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	רב בית הספר
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	יועץ
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	מורה של"ח
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	נציגי צה"ל (מערך מגן)
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	נציגי משרד הביטחון (האגף הביטחוני חברתי)

15. ציין באיזו מידה, תוכנית ההכנה לצה"ל והחומרים הנכללים בה הם:

	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
מוצגים בבהירות	5	4	3	2	1
מסייעים בהעשרת תכנים לפעילות עם תלמידים	5	4	3	2	1
מאפשרים ליצור קשרים עם פעילויות ותחומי דעת אחרים בבית הספר	5	4	3	2	1
מקנים ידע בתחום החברתי-ערכי	5	4	3	2	1
מזמנים לתלמידים התנסות חווייתית בנושאים חברתיים-ערכיים	5	4	3	2	1
מעניינים את התלמידים	5	4	3	2	1
מותאמים לאוכלוסיית התלמידים	5	4	3	2	1
מעודדים התייחסות חברתית-ערכית בקרב התלמידים	5	4	3	2	1

16. באיזו מידה אתה מרוצה מתוכנית ההכנה לצה"ל?

במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
5	4	3	2	1

17. לקראת שנת הלימודים הבאה, מה מבין האפשרויות הבאות היית ממליץ למנהל?

א. להמשיך ביישום התוכנית במתכונתה הנוכחית.

ב. להעמיק את יישום התוכנית ולהרחיבה.

ג. לקיים את התוכנית תוך הכנסת שינויים. פרט אילו שינויים: _____

18. מה התרומה המרכזית של תוכנית ההכנה לצה"ל, להכנת תלמידי בית הספר לקראת השירות הצבאי ו/או הלאומי שלהם?

19. מהם הקשיים העיקריים שאיתם אתה מתמודד ביישום והטמעת התוכנית בבית הספר?

20. כיצד אתה ממליץ לשפר את התוכנית ודרכי הטמעתה במערכת ולגרום לשינוי? אילו צרכים וציפיות יש לך ממינהל חברה ונוער?

שאלון למחנך ביתה

1. האם השתתפת בהשתלמויות להיכרות עם תוכנית ההכנה לצה"ל? כן/לא

2. עד כמה אתה מרגיש מוכן להנחיית תלמידך על פי עקרונות התוכנית?

במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
5	4	3	2	1

3. מהן הפעולות שאתה מקיים עם תלמידך במסגרת תוכנית ההכנה לצה"ל?

הפעילות	כמה שעות הקדשת לנושא זה?
שעות חינוך באחד או יותר מהנושאים הבאים: מחויבות לשירות, מוטיבציה, מימוש עצמי, תהליך קבלת החלטות, יחסי צבא-חברה, שירות הבת ועוד	
השתתפות יחד עם תלמידך בפעילות מחוץ לבית הספר, כגון: ימי חילות שבוע גדנ"ע סיור בעקבות לוחמים שילוב נושאי מורשת בטיולי בית הספר	
שיחות אישיות עם תלמידים	
פעילות עם הורים	
פעילות אחרת	

4. באיזו מידה, לדעתך, נתנה התוכנית מענה לצורכי תלמידיך להכנה לקראת השירות הצבאי/הלאומי?

נושא/פעילות					
במידה רבה מאד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא	
5	4	3	2	1	שעות חינוך באחד או יותר מהנושאים הבאים: מחויבות לשירות, מוטיבציה, מימוש עצמי, תהליך קבלת החלטות, יחסי צבא-חברה, שירות הבת ועוד
5	4	3	2	1	הכנה ל"ימי חילות"
5	4	3	2	1	שבוע גדנ"ע
5	4	3	2	1	סיור בעקבות לוחמים
5	4	3	2	1	פעילות עם הורים

5. באיזו מידה, לדעתך, תרמה התוכנית לקידום המוטיבציה לשירות משמעותי?

במידה רבה מאד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
5	4	3	2	1

6. ציין 2-3 פעולות מהתוכנית שתרמו במיוחד להכנת תלמידיך לשירות הצבאי/הלאומי:

7. הערות והצעות

שם:

שם בית הספר

ותק בחינוך כיתה בשכבות י'-י"א 0-1 2-4 5 ומעלה